

vidēji uz vienu slaucamo govī. Investīcijas palīdz nodrošināt daudz lielāku darba efektivitāti, optimālāk izmantot darbaspēka nostrādāto stundu uzņēmumā.

Efektivitāti var mērit arī ar saražoto piena apjomu 1 ha, kas norāda, cik efektīvi ir iespējams izmantot saimniecības rīcībā esošos zemes resursus. Efektivitāti ietekmē spēja saražot pēc iespējas vairāk un kvalitatīvākas lopbarības vidēji uz 1 ha, efektīva lopbarības izmantošana, klimatiskie apstākļi un augsne, kāda ir uzņēmumu lauksaimniecībā izmantojamajās zemēs (LIZ). Vislielākais ieņēmumu apjoms no piena realizācijas uz piena lopkopībai izmantotā 1 hektāra ir Nīderlandē (skatīt 5. attēlu), kas sasniedz 8150 eiro/ha. Tas liecina, ka Nīderlandē LIZ piena lopkopības vajadzībām tiek izmantota ļoti efektīvi, ja salīdzina ar citām analizē iekļautajām lielākām tipiskajām saimniecībām. Līdzīgs efektivitātes līmenis ir Latvijas, Polijas un Īrijas piena lopkopības uzņēmumiem, kur vidēji uz 1 ha tiek saražots ap 12 tūkst. tonnu SCM. Attiecīgi arī ieņēmumi par SCM tiek sasniegti virs 5000 eiro/ha. Saražojot pēc iespējas vairāk vidēji uz 1 ha ar pēc iespējas zemākām izmaksām, efektīvāk tiek izmantoti LIZ resursi, kas palīdz samazināt izmaksas un ļauj ietaupīt resursus izmantot jaunām investīcijām efektivitātes uzlabošanā, kur labs piemērs ir Nīderlandes tipiskais piena lopkopības uzņēmums.

SECINĀJUMI

- Lielas investīcijas piena lopkopības uzņēmumā palīdz daudz efektīvāk izmantot darbaspēka un LIZ resursus.
- Investīcijas jāveic pārdomāti, lai tās varētu uzreiz sākt izmantot pēc iespējas intensīvāk un sasniegt ātrāku to atmaksāšanos.
- Latvijas piena lopkopības uzņēmums ir konkurētspējīgs pret salīdzinājumā iekļautajiem piena lopkopības uzņēmumiem, tas ļauj izturēt konkurenci par resursiem un nodrošināt Latvijā piena ražošanu.
- Lietderīgi veikt saimniecības analīzi, lai izvērtētu investīciju nepieciešamību, to atmaksāšanās laiku un ietekmi uz ražošanas izmaksām un atdevi. Investējot saimniecībā, tiek panākta daudz efektīvāka LIZ un darbaspēka izmantošana, kas paaugstina piena lopkopības uzņēmuma konkurētspēju ar nepieciešamajiem resursiem (LIZ un darbaspēks). LL

MAZS APJOMS, BET LIELA NOZĪME: JĀŅU SIERA SEZONA UN PIENA NO

ROLANDS FELDMANIS, Lindas Cīrules foto

Maija sākumā biedrība "Siera klubs" kooperatīvajā sabiedrībā "Straupe" organizēja Latvijā iecienītā produkta – Jāņu siera – ražošanas sezonas atklāšanas svētkus. Pasākums apvienoja tradīcijas svinēšanu un saturīgu nozares dialogu, tā ietvaros zemkopības ministrs Armands Krauze tikās ar piena pārstrādes kooperatīvu vadītājiem, lai pārrunātu nozares attīstības perspektīvas un investīciju izaicinājumus pārstrādes posmā.

JĀŅU SIERS – NACIONĀLAIS LEPNUMS

Latvijā darbojas 12 Jāņu siera ražotāji, kas siera vārīšanā ievēro 2015. gadā ES Garantēto tradicionālo īpatnību (GTĪ) reģistrā iekļauto recepti. Lielākais ražotājs ir a/s "Valmieras piens", kas saražo ap 80 tonnu gadā. Tam seko "Jaunpils pienotava", kura Jāņu sieru piegādā ne tikai vietējam tirgum, bet arī ārvalstīs dzīvojošajiem tautiešiem. Tālāk – kooperatīvās sabiedrības "Straupe", "Lazdona", "Baltu piens" un pārējie mazāka apjoma ražotāji. Kopumā Latvijā gadā saražo 180 t Jāņu siera.

Kopējā saražotā siera apjomā šis skaitlis ir niecīga daļa – Latvijas siera ražotāji ik gadu saražo ap 60 000 tonnu siera, no kura vairāk nekā puse tiek eksportēta. Tomēr Jāņu siers izceļas ar izteiktu sezonālīti un dziļu kultūrvēsturisku saikni ar latviešu identitāti – tas ir produkts, ko patērē gandrīz tikai mūsu pašu iedzīvotāji.

"Jāņu siers – tās ir mūsu tradīcijas, vēsture, tā veidošana ir paaudzū paaudzēs," emocionāli norāda kooperatīva "Straupe" valdes priekšsēdētājs Jānis Šulcs. Ražotāji atzīst, ka Jāņu siers nav rentablākais produkts, taču no tā gatavošanas neviens negrasās atteikties – tā vērtība pārsniedz tīri ekonomisko aprēķinu un ir cieši iesakņojusies tautā. Siera vārīšana sākas tieši šajā laikā, lai Līgo vakarā uz galda nonāktu īstēni latvisks produkts.

SARUNAS PAR STRATĒGIJU

Pasākuma plašākajā dienaskārtībā šobrīd ir piena nozares stratēģijas izveide – noformulētu dokumentu paredzēts iesniegt līdz šī gada 1. jūlijam. Piensaimnieku vidē arvien

skaidrāks ir jautājums par nozares nākotnes perspektīvām. Latvijā kooperatīvos iesaistās nedaudz vairāk par 30 % saimniecību, un kooperatīvi nodrošina gan loģistiku, gan produkcijas realizāciju. Lielāko piena apjomu konsolidē kooperatīvs "Piena loģistika" ar vismaz 100 biedriem, kuri dienā saražo vairāk par 300 t svaigpiena. Pārējiem aptuveni 20 kooperatīviem svaigpiena ražošanas apjomi ir krietni mazāki. Latvijas piena pārstrādes uzņēmumi kopumā ik dienu pārstrādā 1,5 tūkst. tonnu piena. Tomēr tikai niecīga daļa Latvijā saražotā svaigpiena tiek pārstrādāta tieši pašiem zemniekiem piederošās rūpnīcās – šajā jomā izceļas divi kooperatīvi, "Straupe" un "Baltu piens", un mazākā mērogā arī kooperatīvs "Viļāni".

"Straupes" kooperatīva vadītājs Jānis Šulcs nama tēva lomā uzņēmās sākt sarunu par kooperatīviem piena nozarē, kuriem ir sava pārstrāde – par to nākotni un izaicinājumiem, par to vietu lauksaimniecības sektorā. Pasākuma ietvaros zemkopības ministrs Armands Krauze ar kooperatīvu vadītājiem pārrunāja, kā saglabāt Latvijā lauksaimniekiem piederošu un konkurētspējīgu piena pārstrādi

Jāņu siera darināšana
"Straupes" pienotavā

NOZARES NĀKOTNE

laikā, kad vides un pārtikas drošības prasības pieprasa arvien lielākas investīcijas. Sanāksmē piedalījās kooperatīva “Baltu piens” valdes priekšsēdētāja Mirdza Feldmane, kooperatīva “Straupe” valdes priekšsēdētāja vietas izpildītājs Jānis Šulcs, “Straupes” ražošanas vadītājs Rolands Jomerts, kā arī Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācijas (LLKA) valdes priekšsēdētājs Rolands Feldmanis.

Diskusijas laikā kooperatīvu pārstāvji uzsvēra, ka mūsdienu prasības pārtikas pārstrādē būtiski atšķiras no iepriekšējo gadu desmitu prakses: notekūdeņu attīrīšana, energoefektivitāte un produktu izsekojamība prasa regulārus ieguldījumus modernās tehnoloģijās, pretējā gadījumā uzņēmumi riskē zaudēt konkurētspēju un pieeju tirgum. “Ieviešot augstos standartus, pārtikas pārstrādei nepieciešami būtiski ieguldījumi notekūdeņu attīrīšanā un citās vides prasībās. Tas ir nepieciešams, taču investīciju apjoms kļūst tik liels, ka pārstrāde daudzos gadījumos kļūst ekonomiski grūti rentabla,” norāda Mirdza Feldmane. Līdzīgu situāciju raksturo arī Jānis Šulcs: “Arī “Straupē” regulāri jāiegulda attīrīšanas iekārtu modernizācijā. Tas nozīmē vairāku desmitu tūkstošu eiro lielu papildu slogu uz katru mūsu biedru.”

Kooperatīvu ieskatā šāda finanšu sloga pārlikšana uz primārajiem ražotājiem nav ilgtspējīga: zemnieki vienlaikus saskaras ar augošām ražošanas izmaksām, klimata riskiem un svārstībām tirgū. Bez mērķtiecīga investīciju atbalsta tieši pārstrādes posmam mazajiem un vidējiem kooperatīviem kļūst arvien grūtāk attīstīties, lai gan tie ir nozīmīgs reģionālās ekonomikas balsts.

LLKA ieskatā risinājums ir ekonomiski pamatots un skaidrs. Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskajā plānā 2023.–2027. gadam nepieciešams paredzēt augstāku un diferencētu atbalsta intensitāti tām atzītajām lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām (LPKS), kurām pieder pārstrādes infrastruktūra. Tas nodrošinātu, ka pievienotā vērtība no piena pārstrādes paliek Latvijas lauksaimnieku rokās, palīdzētu finansēt arvien stingrāko vides un pārtikas drošības prasību ieviešanu, nepārlietot visu slogu

Zemkopības ministrs Armands Krauze un padomniece Linda Cīrule atklāj Jāņu siera ražošanas sezonu

uz zemniekiem, stiprinātu principa “no lauka līdz galdam” īstenošanu un veicinātu reģionālo nodarbinātību Vidzemē, Kurzemē un Latgalē, kur darbojas kooperatīvu pārstrāde. Augstāka investīciju atbalsta intensitāte kooperatīviem, kuriem pieder pārstrāde, nozīmē reālu iespēju īstenot kopējo nozares stratēģiju un stiprināt vietējo pārtikas ķēdi no lauka līdz galdam.

BŪTISKI ŠTIPRINĀT KOOPERĀCIJU

Latvijā svaigpiena pārstrādātāju kooperatīvi strādā reģionos, kuros dominē mazas un vidējas saimniecības, to darbības modelis būtiski atšķiras no lielajiem industriālajiem pārstrādātājiem. Mūsu kooperatīvi ražo augstvērtīgus piena produktus ar īsu glabāšanas termiņu, izmantojot pienu no salīdzinoši nelieliem ganāmpulkiem. Tas ir kvalitatīvs un Latvijas tirgū novērtēts produkts, par kuru pircēji ir gatavi maksāt vairāk nekā par importētajiem ražojumiem no kaimiņvalstīm. Tādi produkti nav vērsti uz eksporta tirgu, bet nodrošina vietējo tirgu, ieskaitot mācību iestādes, slimnīcas ar augsti kvalitatīvu produktu par konkurētspējīgu cenu, bet galvenais – saistību ar lauksaimnieku. Pavisam cits mērogs un tehnoloģijas vajadzīgas piensaimniecības nozarei kopumā, lai nodrošinātu Latvijā visa saražotā svaigpiena pārstrādi – attiecīgi no svaigpiena saražojot eksportam paredzē-

tus gatavos vai pusgatavos produktus (gatavu vai vēl nogatavināmo sieru, piena pulveri vai sviestu un citus ilgi glabājamus produktus).

Kooperatīvu pārstāvji uzsvēra – ja šī pārstrādes ķēde vājināsies, tad Latvijas patērētāji zaudēs vietējos produktus ar augstu pievienoto vērtību, savukārt lauku reģioni – būtisku ekonomiskās attīstības balstu. Tādēļ jautājums par investīciju atbalstu nav tikai nozares politikas, bet arī reģionālās attīstības un pārtikas drošības jautājums.

Zemkopības ministrs Armands Krauze atzinīgi novērtēja kooperatīvu sniegto situācijas raksturojumu un apliecināja gatavību turpināt dialogu par iespējām palielināt atbalsta intensitāti pārstrādes kooperatīviem KLP plāna grozījumu kontekstā. Tikšanās noslēgumā LLKA un kooperatīvu vadītāji vienojās sagatavot kopīgu priekšlikumu paketi nākamajam KLP plāna grozījumu posmam, tostarp konkrētus risinājumus diferencētai atbalsta intensitātei un investīciju atbalsta nosacījumiem atzītajām LPKS, kurām pieder pārstrādes infrastruktūra. Tādējādi 7. maijā Straupē tradīcija – Jāņu siera sezonas atklāšana – un nozares stratēģijas darba kārtība saplūda vienā punktā: gan latviskās identitātes simbols, gan kooperatīvu pārstrādes nākotne stāv vai krīt kopā ar to, vai atbalsta arhitektūra spēj atbalstīt ne tikai zemnieku, bet arī kooperatīvu kā pārstrādātāju. LL